

BÖLÜM 18

Yaşlılıkta Madde Kullanımı ve Profesyonel Yaklaşım

Sibel COŞKUN BADUR¹
Merve Aliye AKYOL²

Öğrenme Hedefleri

1. Bağımlılık kavramını ve bağımlılık tanı kriterlerini bilme
2. Yaşlılıkta madde kullanım bozukluklarının etiyolojik ve epidemiyolojik özellikleri ile ilişkili riskler konusunda farkındalık kazanma
3. Yaşlılıkta yaygın kullanılan maddeler ve etkileri konusunda bilgilenme
4. Madde kullanımının tanınması hakkında bilgilenme
5. Bağımlılık tedavisine yönelik müdahaleleri ve bağımlılığı olan yaşlı bireye doğru yaklaşımları bilme
6. Yaşlılıkta madde kullanımını önleme ve erken tanılamada profesyonel rol ve sorumlulukları bilme

Bölüm Başlıkları

Giriş

Yaşlılık ve Bağımlılık

Madde Kullanım Bozukluklarında Tanılama

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Özellikleri

- Tütün
- Alkol
- Opioidler
- Sedatifler (Benzodiazepinler)

Madde Kullanım Bozukluğunda Tedavi ve Yaklaşım

Örnek Vaka

Gözden Geçirme Soruları

Kaynaklar

¹ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği AD, sibel.coskun@deu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8885-6828

² Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği AD, merve.akyol@deu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5107-266X

4. Hangisi yaşlılık döneminde sedatif kullanım bozukluğu ile ilişkili riskler arasında değildir?

- A) İlaç-alkol etkileşimi sonucu zehirlenme
- B) Düşme, kaza yaralanma riski
- C) Bilişsel fonksiyonlarda azalma
- D) Sıvı elektrolit dengesizliği
- E) Hipotansiyon

5. Aşağıdakilerden hangisi bağımlılıkta kullanılan kısa müdahale programı kapsamında yer almaz?

- A) Bağımlılık riskini belirleme
- B) Bilgilendirme ve farkındalık sağlama
- C) Baş etme becerilerini geliştirme
- D) Tedavi için motive etme, yönlendirme
- E) Uygunsuz reçetelendirmenin önlenmesi

Cevap anahtarı: 1-A, 2-C, 3-B, 4-D, 5-E

Kaynaklar

1. Ageing Europe. *Looking at the lives of older people in the EU 2019 edition*. [Online] <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10166544/KS-02-19%E2%80%91EN-N.pdf/c701972f-6b4e-b432-57d2-91898ca94893> [Erişim tarihi: 28.05.2023]
2. World Health Organization. *Ageing and health*. [Online] [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health#:~:text=By%202030%2C%201%20in%206,will%20double%20\(2.1%20billion\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health#:~:text=By%202030%2C%201%20in%206,will%20double%20(2.1%20billion)) [Erişim tarihi: 28.05.2023]
3. Carew AM, Comiskey C. Treatment for opioid use and outcomes in older adults: a systematic literature review. *Drug and Alcohol Dependence*. 2018;182: 48-57. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2017.10.007
4. Yarnell S, Li L, MacGrory B, et al. Substance use disorders in later life: a review and synthesis of the literature of an emerging public health concern. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*. 2020;28(2): 226-236. doi: 10.1016/j.jagp.2019.06.005
5. Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA). *Treating Substance Use Disorders in Older Adults Updated 2020*. [Online] https://store.samhsa.gov/sites/default/files/SAMHSA_Digital_Download/PEP20-02-01-011%20PDF%20508c.pdf [Erişim tarihi: 28.05.2023]
6. Niciecka A, Wójcik A, Tomys J, et al. Addictions in the elderly—review article. *Journal of Health Study and Medicine*. 2022;2: 43-67. doi: 10.36145/JHSM2022.10
7. McLarnon ME, Barrett SP, Monaghan TL, Stewart SH. Prescription Drug Misuse Across the Lifespan: A Developmental Perspective. Verster JC, Brady K, Galanter M,

- Conrod P. (ed) *Drug Abuse and Addiction in Medical Illness Causes, Consequences and Treatment* in. Springer New York Heidelberg Dordrecht London; 2012. p. 213-230.
8. Taylor D, Paton C, Kapur S. *Moudsley Psikiyatride Reçeteleme Rehberi*. (Alp ÜÇÖK, Çev. Ed.). İstanbul: EMA Tıp Kitabevi;2017.
  9. United Nations. *Drug use among older persons a "hidden epidemic", narcotics experts warn 2021* [Online] <https://news.un.org/en/story/2021/03/1088252> [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  10. T. C. Kalkınma Bakanlığı. *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Sağlıklı Yaşam ve Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu, Bağımlılıkla Mücadele Alt Çalışma Grubu Raporu*. [Online] https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Saglikli-Yasam_ve_Bagimlilikla-Mucadele-Calisma-Grubu-Bagimlilikla-Mucadele-Alt-Calisma-Grubu-Raporu.pdf [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  11. Ögel K. *Bağımlılık tedavisi ve temel kitabı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık; 2017.
  12. Çavuşoğlu Ç, Demirkol ME. (2018). Yaşlılarda bağımlılık. *Bağımlılık Dergisi*. 2018;19(3): 59-69.
  13. Chhatre S, Cook R, Mallik E, et al. Trends in substance use admissions among older adults. *BMC Health Services Research*. 2017;17: 584. doi: 10.1186/s12913-017-2538-z
  14. West NA, Severtson SG, Green J.L, et al. Trends in abuse and misuse of prescription opioids among older adults. *Drug and Alcohol Dependence*. 2015;149: 117-121. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2015.01.027
  15. Kuerbis A, Sacco P, Blazer DG, et al. Substance abuse among older adults. *Clinics in Geriatrics Medicine*. 2014;30(3): 629-654. doi: 10.1016/j.cger.2014.04.008
  16. Rochon PA, Schmader KE. *Drug Prescribing for Older Adults*. [Online] <https://www.uptodate.com/contents/drug-prescribing-for-older-adults> [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  17. Çatak Y, Özel Ş, Şimşek EF, et al. Kadın doğum hastanesinde tehlikeli madde yönetimi. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*. 2019;16(2): 105-109.
  18. Alpert PT. Alcohol abuse in older adults: An invisible population. *Home Health Care Management & Practice*. 2014;26(4): 269-272. doi: 10.1177/1084822314527765
  19. Lehmann S, Fingerhood M. Substance-use disorders in later life. *New England Journal of Medicine*. 2018;379: 2351-2360. doi: 10.1056/NEJMra1805981
  20. Kılıç FS. Opioidler, ağrı, opioidlerin suistimali ve yanlış kullanımı. *Osmangazi Tıp Dergisi*. 2017;39(3):125-129. doi: 10.20515/otd.333567
  21. Bulut EA, Isik AT. Abuse/misuse of prescription medications in older adults. *Clinics in Geriatric Medicine*. 2022;38(1): 85-97. doi: 10.1016/j.cger.2021.07.004
  22. By the 2019 American Geriatrics Society Beers Criteria® Update Expert Panel. Updated AGS Beers Criteria® for potentially inappropriate medication use in older adults. *Journal of American Geriatric Society*. 2019;67(4): 674-694. doi: 10.1111/jgs.15767.
  23. Amerikan Psikiyatri Birliği. *DSM-5-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. (Ertuğrul KÖROĞLU, Çev. Ed.). Ankara: HYB Yayıncılık;2015.
  24. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Madde bağımlılığı tanı ve tedavi kılavuzu el kitabı 2012* [Online] <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/Eklenti/24005/0/madde-bagimliliği-tanı-ve-tedavi-kilavuzu-el-kitabıpdf.pdf> [Erişim

- tarihi: 28.05.2023]
25. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Alkol ve madde kullanım bozuklukları tedavi ve izlem klinik protokolü 2022*. [Online] https://shgm.saglik.gov.tr/Eklenti/42286/0/alkolmaddekullbozukklaritedaviizlemkp05012022pdf.pdf?_tag1=0BCAA049767C1154EB02DAF253584C2892076C2A [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  26. Çam O, Engin E. Madde Bağımlılığı. Çam O, Engin E (ed) *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Bakım Sanatı* içinde. İstanbul Tıp Kitabevi;2020. p. 447-484.
  27. Bhatia U, Nadkarni A, Murthy P, et al. Recent advances in treatment for older people with substance use problems: An updated systematic and narrative review. *European Geriatric Medicine*. 2015;6(6): 580-586. doi: 10.1016/j.eurger.2015.07.001
  28. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *European drug report 2022: Trends and developments* [Online] https://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2022_en [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  29. T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. *2018 Türkiye genel nüfusta tütün, alkol ve madde kullanımına yönelik tutum ve davranış araştırması raporu*. [Online] <http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE%20GENEL%20N%C3%9CFUSTA%20T%C3%9CT%C3%9CN%20ALKOL%20VE%20MADDE%20KULLANIMINA%20Y%C3%96NEL%C4%B0K%20TUTUM%20VE%20DAVRANI%C5%9E%20ARA%C5%9ETIRMASI.pdf> [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  30. Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı. *2022 Türkiye Uyuşturucu Raporu*. [Online] <https://www.narkotik.pol.tr/2022-turkiye-uyusturucu-raporu-yayinlanmistir> [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  31. Schepis TS, Wastila L, Ammerman B, et al. Prescription opioid misuse motives in US older adults. *Pain Medicine*. 2020;21(10): 2237-2243. doi: 10.1093/pm/pnz304
  32. U. S. Food and Drug Administration. (2022). *FDA Considers New Approach to Improve Safe Disposal of Prescription Opioid Analgesics, Decrease Unnecessary Exposure to Unused Medication*. [Online] <https://www.fda.gov/news-events/press-announcements/fda-considers-new-approach-improve-safe-disposal-prescription-opioid-analgesics-decrease-unnecessary> [Erişim tarihi: 28.05.2023]
  33. Gress T, Miller M, Meadows C, et al. Benzodiazepine overuse in elders: defining the problem and potential solutions. *Cureus*. 2020;12(10): e11042. doi: 10.7759/cureus.11042
  34. Martin P, Tannenbaum C. A realist evaluation of patients' decisions to deprescribe in the EMPOWER trial. *BMJ Open*. 2017;7(4): e015959. doi: 10.1136/bmjopen-2017-015959
  35. Mowbray O, Quinn A. A scoping review of treatments for older adults with substance use problems. *Research on Social Work Practice*. 2016;26(1): 74-87. doi:10.1177/1049731515579075
  36. Bhatia U, Nadkarni A, Murthy P, et al. Recent advances in treatment for older people with substance use problems: An updated systematic and narrative review. *European Geriatric Medicine*. 2015;6(6): 580-586. doi: 10.1016/j.eurger.2015.07.001